

T. LEISNER

EESTI
PILVIKUD

T. LEISNER

EESTI PILVIKUD

TOIMETANUD KUULO KALAMEES

„VALGUS” • TALLINN 1973

635.8

L 36

Kunstiliselt kujundanud D. Paalamäe

Värvitahvlid joonistanud G. Ššukin

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
N

2—10—5
27—73

SAATEKS

Pilvikud kuuluvad levinumate ja tuntumate Eesti seente hulka ning on kõrgelt hinnatud ka söögiseentena. Paraku tuntakse pilvikuid seni rohkem kui perekonda, liikide äratundmine on nende suure varieeruvuse ja raske määratavuse tõttu jäänud tagaplaanile. Käesoleva raamatuga täidab selle lünga meie teenekaim pilvikute uurija T. Leisner, kes on pühendanud pilvikute uurimisele ligi 40 aastat. Tohtu raske on koostada pilvikuliikide kohta kogu nende värviküllases varieeruvuses absoluutselt kasutatavat määramistabelit. Seepärast ärgu ükski seenesõber pahan-dagu, kui määratav liik esimese hooga välja ei tule ja on vaja kasutada hoopis aega- ja vaevanõudvamat võrdlevat meetodit mitme liigi kirjelduse uurimise näol, kasutades seejuures veel täiendavat kirjandust. Enamiku liikide kirjeldustes on aga olemas head võtmetunnused, mis on autori poolt kirja pandud väga tabavalt ja suure asjatundlikkusega, olles seetõttu suurepäras-teks pidepunktideks liikide äratundmisel.

Vaatamata Eesti pilvikute küllalt põhjalikule inventeerimisele nii kestva aja jooksul, ei ole ometi veelgi välistatud uute liikide leidmise võimalus. Seepärast oleme tänulikud, kui igast vähegi kahtlasest leiust, mis ei taha sobida ühegi esitatud liigikirjeldu-sega, teatatakse (tingimata koos täpse kirjelduse, eospulbri jäljendi ja leiukoha andmetega, võimaluse korral ka kuivatatud vilja-kehadega) Tartusse, ENSV TA Zoologia ja Botaanika Instituuti.

K. Kalamees

SISSEJUHATUS

Pilvikud moodustavad hästi karakteriseeritud ja teravalt piiritletud perekonna lehikulaadsete (*Agaricales*) seltsis. Ilmne side esineb neil riisikatega (*Lactarius*), millega koos nad moodustavad pilvikuliste (*Russula ceae*) sugukonna. Riisikatest eristab neid kindel ja püsiv tunnus – piimmahla puudumine.

Kui pilvikute eristamine teistest lehikseentest on väga kerge – seda oskab kahtlemata juba iga algaja seenesõber –, siis pilvikuliikide eristamine üksteisest tekitab tihti isegi ületamatuid raskusi. Suure varieeruvuse tõttu nõuab pilvikute määramine viljakehade väga mitmekesist uurimist looduses, nende kasvukohtadel. Esimesel pilgul üks silmatorkavamaid pilvikute tunnuseid on nende kübara värvus. Valdav osa pilvikutest torkab sügisese looduse taustal oma ereda kübaraga juba kaugelt silma; suur hulk neist on punased. Olenevalt kasvukohast võib aga üks ja sama liik olla väga erineva värvusega, näiteks võib ere pilvik olla punane, roheline või pruun mitmesugustes nüanssides või isegi nendevahelistes kombinatsioonides. Kindlmaid ja püsivamaid pilvikute tunnuseid liigiti on nende eospulbri värvus, mis ulatub valgest rebuoranžini. Esialgse ettekujutuse eospulbri värvusest saame juba metsas, vaadeldes luubiga eospulbri kihiga kaetud eoslava. Täpne eospulbri värvuse määramine saab aga toimuda alles kodus, kui eospulbri on võetud puhtale valgele paberile jäljend. Siis võrreldakse eospulbri värvust vastava värviskaalaga. Eospulbri jäljend tuleb tundmatu või ebaselge liigi puhul alati tingimata võtta, vastasel korral võib liik hiljem jääda määramatuks. Klassikaliseks värviskaalaks pilvikute eospulbri värvuse hindamiseks on Crawshay 8-astmeline skaala: valge (A), valkjas (B), helekrem (C), tumekrem (D), hele-ookerkollane (E), tumee-ooker-

kollane (F), oranžkollane (G), rebuoranž (H). Sellist jaotust kasutatakse ka käesolevas raamatus. Eospulbri värvuse kõrval on mõningane tähtsus ka eoste suurusel, kujul ja pinnareljeefil, kuigi eri pilvikuliikide eosed on oma välimuselt palju ühetaolisemad kui mitmetel teistel lehkseente perekondadel.

Määrangu täpsustamisel on pilvikute juures veel suure tähtsusega seeneliha maitse, lõhn ja värvus, seda enam, et nende kindlakstegemine on võimalik juba seene leiukohal. Maitsest oleneb näiteks pärispilvikute puhul see, millisesse alagruppi leid paigutada. Mis aga kõige tähtsam – maitsest oleneb ka otsus, missugusel kujul korjatud viljakeha söögiks kõlbab. Maitseproovi võtmisel tuleb mees pidada, et kõige kibedam on seeneliha ikka eoslehekestes, kõige pehmem – jalas. Samuti on viljakeha noorelt kibedam kui vanas eas. Lõhna tähtsus on pilvikute määramisel väiksem, see esineb üldiselt nõrgalt ja eeldab tundlikku nina. Mõnikord aga võib ka lõhn olla üllatavalt intensiivne, näiteks mustja ja ereda pilviku vanematel viljakehadel (ereda pilviku puhul võib terve tuba hakata lõhnama heeringasoolvee järele). Seeneliha on pilvikutel tavaliselt valge, kuid mitmesuguste varjunditega. Nii on vereva ja kuusepilviku seeneliha nõrga, merevärvust meenutava roheka nüansiga, tulipilviku seeneliha seevastu sidrunkollase tooniga. Sellistel seeneliha värvusnüansidel on paljudel juhtudel määrav tähtsus.

Suur objektiivne tähtsus on uuel ajal seeneliha keemilistel värvusreaktsioonidel, mille jaoks kasutatakse spetsiaalseid reaktiive. Värvuse muutused mitmesuguste reaktiivide toimel on paljudel juhtudel rangelt liigispetsiifilised ja aitavad oluliselt kaasa liigi määramisel. Vajalikemateks reaktiivideks pilvikute määramisel on raudvitriol (FeSO_4) ja aniliin. Seeneliha värvuse muutused raudvitrioli toimel on enamiku liikide juures ära toodud ka käesolevas töös. Peale nimetatud kahe reaktiivi on pilvikute uurijal hädavajalik kasutada veel järgmisi reaktiive: fenool (20%), ammoniaak (NH_3 10–30% vesilahusena), α -naftool, formaldehüüd (40%), guajakitinktuur, fenoolalaniin, sulfoformool, sulfovaniliin, KOH (30–40%).

Pilvikud kasvavad meil igasugustes metsades, mitmesuguse puistu koosseisu ja pinnase niiskustaseme juures, alates kõige kuivematest nõmmemetsadest ning lõpetades raba-, soo- ja lodumetsadega. Ilmselt on enamik pilvikuliike mükoriisamoodustajad kõigi meie tavaliste metsapuudega. Eksperimentaalselt on aga pilvikute seost konkreetsete puuliikidega väga vähe uuritud. On näiteks teada, et habras pilvik moodustab mükoriisasad männiga. Tundub, et ranget spetsialiseerumist teatud puuliikide suhtes

pilvikutel enamasti ei esine. Kindlat seost võib seni konstateerida vaid kollasel ja kasepilvikul kaskedega ning kuusepilvikul kuusega. Küll aga võib metsas jälgida terve hulga pilvikute kasvamist eelistatult teatud koosseisuga puistutes. Nii eelistavad kuusikutes kasvada hõim-, vaha-, punajalg-, pruun ja paatjas pilvik, kaasikutes kahkjäs ja kolletuv pilvik, laialehiste puude all mustvalge pilvik, lehtmetsades rihvel-, rebu-, kuld-, violett- ja siniroheline pilvik. Soostunud männikutes on eriti iseloomulikud sini-, soo-, ka kirbe pilvik (viimase puhul tüüpne), soostunud kuusikutes ja kuuse-lodumetsades – kuusepilvik, soostunud kaasikutes – õrn ja kollane pilvik. Lubjalembesed liigid, mis esinevad ainult Eesti põhja- ja läänepoolsematel aladel, on seni olnud ilmselt kuldpilvik ja mustja pilviku punaseks muutuv teisend (*R. adusta* var. *rubens*). lubjarikkaid alasid eelistab aga ilmselt ka rebupilvik. Väga kuivades liivastes nõmmemännikutes armastavad kasvada tuhmuv ja soopilvik, kuid mõlemad, eriti viimane, esinevad ka rabastuvates männikutes.

Pilvikud on meie metsade varasemaid seeni. Soodsa seeneaasta korral ilmuvad paljud liigid juba juulikuus ning nende massilise esinemise ajaks on siis juuli lõpp ja augusti esimene pool. Selliste liikide hulka kuuluvad tuhmuv, veinpunane, kollane, soo-, pehme ja mage pilvik. Eriti varajased on mõnikord mage ja pehme pilvik, ilmudes juba juunis, viimast on leitud isegi mais. Südasuvel, kõige kuivemal ja seenevaesemal ajal, on niisketes lehtmetsades tihti massiliselt väljas just pehme pilvik. Samad suvised liigid esinevad aga üksikeksemplaridena isegi kuni novembrikuuni, nii et pilvikute kasvamise diapason on meil ajaliselt väga ulatuslik.

Pilvikud on (väheste eranditega) head ja laialt levinud söögiseened ning pälvivad seetõttu suurt tähelepanu. Kõik pehmemaitse- lised liigid on söödavad värskelt, s. t. kupatamata, kibedad liigid aga vajavad kupatamist. Mõned kibedamaitse lised liigid (kirbe, habras, ruske pilvik) on toorelt mürgised, põhjustades seedehäireid, kupatamisel aga kaovad ka nende mürgised omadused. Kupatamisel kaotavad ka kõik kibedamaitse lised liigid oma kibeduse. Ebameeldiva lõhna ja maitse tõttu loetakse mitesöödavaks rihvelpilvikut. Halbade maitseomadustega, kuid kupatatult siiski söödavad on ka teised ebameeldivate pärispilvikute gruppi kuuluvad liigid. Siinjuures on jälle kohane meenutada, et seente puhul on ütlus „maitse üle ei vaielda“ täies tões omal kohal. Headeks söögiseenteks võib lugeda kõiki pehmeid pärispilvikuid, neist hinnatakse eriti kõrgelt tihedalihalist meeldiva pähklimaitsega sinirohelist pilvikut.

Pilvikute liigid on rea selgete tunnuste (viljakeha kompaktsus, maitse, kübara värvus, seeneliha värvuse muutused lõikepin- nal jm.) järgi võrdlemisi hästi jaotatavad mitmesse kergesti eris- tatavasse rühma. Erinevad uurijad võtavad jaotamisel aluseks erinevad tunnused ja seetõttu on rühmade arv autoritel erinev. Nii jaotab E. Fries oma klassikalistes töodes pilvikute perekonna nelja põhirühma, J. Schaefferil (1952) on selliseid rühmi kolm, R. Singeril kuus. Üksmeelselt asetatakse kõikides süsteemides esimesele kohale tüsepilvikud (*Compactae*), mis oma välimuselt tõepoolest kõigist ülejäänud liikidest silmatorkavalt erinevad. Vastukaaluks nimetatud seksioonile on loogiline kõik ülejäänud pilvikud ühendada juba J. Schaefferi poolt eraldatud pärispilvi- kute (*Eurussulae*) seksiooni, jagades nad maitseomaduste alusel ja osalt ka kübara värvuse järgi alamseksioonidesse. Käesolevas töös sellist süsteemi kasutataksegi.

Eestis on seni leitud 39 pilvikuliiki. Kõige tavalisemateks liiki- deks on meil mustjas, kuiv, pehme, kase-, haisev, tuhmuv, kollane, ere, veinpunane, kirbe, soo- ja habras pilvik; kõige haruldase- mateks täpiline, kärp- ja mustvalge pilvik. Järgnev skeem annab ülevaate Eestis leitud liikidest ja ühtlasi ka raamatus kasutatud süsteemist.

TUSEPILVIKUD, COMPACTAE Fr.

VALGED TUSEPILVIKUD, DELICINAE Melz. et Zv.

1. Kuiv pilvik, *Russula delica* Fr.
var. *delica*
var. *chloroides* Fr.

MUSTUVAD TUSEPILVIKUD, NIGRICANTINAE Melz. et Zv.

2. Must pilvik, *Russula nigricans* Fr.
3. Tihelehine pilvik, *Russula densifolia* (Secr.) Gill.
4. Mustjas pilvik, *Russula adusta* (Fr.) Fr.
var. *rubens* Romagn.
f. *gigantea* Britz.
5. Mustvalge pilvik, *Russula albonigra* (Krombh.) Fr.

PÄRISPILVIKUD, EURUSSULAE Schaeff.

EBAMEELDIVAD PÄRISPILVIKUD, INGRATAE Quél.

6. Haisev pilvik, *Russula foetens* (Fr.) Fr.
7. Lõhnav pilvik, *Russula laurocerasi* Melz.
8. Rihvepilvik, *Russula pectinata* Fr.
9. Paatjas pilvik, *Russula ochroleuca* Fr.
10. Hõimpilvik, *Russula consobrina* (Fr.) Fr.

PEHMED PÄRISPILVIKUD, GRATAE Melz. et Zv.

11. Veinpunane pilvik, *Russula vinosa* Lindbl.
12. Kollane pilvik, *Russula flava* (Rom.) Rom. ap. Lindbl.
13. Tuhmuv pilvik, *Russula decolorans* Fr.
14. Kärppilvik, *Russula mustelina* Fr.
15. Siniroheline pilvik, *Russula cyanoxantha* (Pers.) Fr.
16. Mage pilvik, *Russula vesca* Fr.
17. Ere pilvik, *Russula xerampelina* (Secr.) Fr.
 - var. *erythropoda* (Pelt.) Konr. et Favre
 - var. *elaeodes* Bres.
 - var. *olivascens* (Fr.) Melz. et Zv.
18. Vahapilvik, *Russula puellaris* Fr.
19. Kasepilvik, *Russula aeruginea* Lindbl. ap. Fr.
20. Pruun pilvik, *Russula integra* (Vitt.) Fr.
21. Tellispunane pilvik, *Russula velenovskyi* Melz. et Zv.
22. Rebupilvik, *Russula lutea* (Fr.) S. F. Gray
23. Soopilvik, *Russula paludosa* Britz.
24. Kuldpilvik, *Russula aurata* Fr.
25. Sinipilvik, *Russula caerulea* Fr.
26. Pehme pilvik, *Russula nauseosa* (Schw.) Fr.

— Villakeha õrnem, enamasti eredalt värvunud või väiksem — PÄRISPILVIKUD, EURUSSULAE.

KIBEDAD PÄRISPILVIKUD, ACRIRUBENTES Konr. et Josser.

27. Tume pilvik, *Russula atropurpurea* (Krombh.) Britz.
28. Kirbe pilvik, *Russula emetica* (Fr.) Pers. ex S. F. Gray
var. *emetica*
var. *silvestris* (Sing.) Kühn. et Romagn
29. Habras pilvik, *Russula fragilis* (Fr.) Fr.
30. Violettpilvik, *Russula fallax* (Fr.) Britz. ss. Sing.
31. Kuusepilvik, *Russula queletii* Fr. ap. Quél.
var. *umbonata* Fr.
32. Tulipilvik, *Russula chrysodacryon* Sing.
33. Õrn pilvik, *Russula gracilis* Burl.
34. Verev pilvik, *Russula sanguinea* Fr.
35. Punajalg-pilvik, *Russula rhodopoda* Sing.
36. Kahkjas pilvik, *Russula pulchella* Borszczow
37. Kolletuv pilvik, *Russula blaeckfordiae* Peck
38. Ruske pilvik, *Russula badia* Quél.
39. Täpiline pilvik, *Russula maculata* Quél. ap. Roze

PILVIK, *RUSSULA* S. F. Gray

Kübar tavaliselt lihakas, väga mitmesuguselt värvunud, tihti mitmevärvuseline, sageli pleekiv; kumer, lame, süvendunud kuni lehterjas; paljas või mõnikord teralis-viltjas; kuiv või kleepuv, matt või läikiv, enamasti vähem või rohkem äratõmmatava kübarahaga; noorelt sisserullunud, hiljem tõmbi või terava, rihvelja või sileda servaga; tihti väga suur (kuni 25 cm läbimõõdus). Eoslehekesed paksuvõitu, väga haprad, jalale kinnitunud kuni laskuvad, lumivalged kuni rebuoranžid. Jalg valge või tihti punakas, keskne, lihakas, habras, harva vintske; säsikas, mõnikord kambriline või peaaegu torujas, tihti väga lühike ja jäme (kuni 4 cm läbimõõdus). Seeneliha valge või nõrgalt värvunud, lõhnata või eripärase lõhnaga, pehmemaitseline või põletavalt kibe, piimmahlata. Eosed hüaliinsed kuni kollakad, harilikult kerajad kuni lühi-ellipsoidsed, väga harva piklik-ellipsoidsed; mitte kunagi päris paljad, alati tugevalt amüloidse näsalise, ogalise, ribilise või ribilis-soonelise ornamentatsiooniga, enamasti 7–10/6–8 µm, harva kuni 14/12 µm. Eospulber lumivalge kuni rebuoranž.

SEKTSIOONIDE JA ALAMSEKTSIOONIDE MÄÄRAMISTABEL

- 1 Viljakeha suur, tüse (kübar 7–20 cm läbimõõdus), valge, pruun või must – **TUSEPILVIKUD, COMPACTAE** 2
- Viljakeha õrnem, enamasti eredalt värvunud või väiksem – **PÄRISPILVIKUD, EURUSSULAE** 3

- 2(1) Viljakeha püsivalt valge või vanemalt kohati või tervenisti pähkelpruun, ei tõmbu vajutuskohtadel, löikepinnal ega vananedes kunagi mustjaks. Meenutab rädiriisikat (*Lactarius vellereus* Fr.)

VALGED TÜSEPILVIKUD, *Delicinae* (lk. 12)

- Viljakeha noorelt valge või valkjas, hiljem üleni või kohati pruun kuni pigimust, tõmbub vajutuskohtadel, löikepinnal ja vananedes kohe või pikema aja järel mustjaks või eelnevalt punaseks ja alles siis mustaks

MUSTUVAD TÜSEPILVIKUD, *Nigricantinae* (lk. 14)

- 3(1) Kübar erekollane või tuhm-häguselt hallikas-, muld- või kollakaspruun; sinised, violetsed, purpursed, punased toonid puuduvad täiesti. Enamasti kibeda maitsega (välja arvatud rihvelja kübaraservaga liigid) ja ebameeldiva lõhnaga

EBAMEELDIVAD PÄRISPILVIKUD, *Ingratae* (lk. 17)

- Teistsuguste tunnustega 4

- 4(3) Seeneliha pehmemaitseline või mõnevõrra mörkjaks, kuid mitte kibe

PEHMED PÄRISPILVIKUD, *Gratae* (lk. 21)

- Seeneliha kibe või kibedavõitu maitsega

KIBEDAD PÄRISPILVIKUD, *Acirubentes* (lk. 33)

TÜSEPILVIKUD, COMPACTAE Fr.

VALGED TÜSEPILVIKUD,

Delicinae Melz. et Zv.

- 1 Lamellid ja jala tipp püsivalt valged või vanemalt määrdunud-valkjad, mitte kunagi sinirohelised. Kübar vananevalt määrdunud-kahvatupruunikas

1. KUIV PILVIK, *Russula delica* var. *delica*

- Lamellid ja jala tipp silmatorkavalt siniroheline. Kübar hiljem tavaliselt rohkem pätkelpruun

Russula delica var. *chloroides*

1. KUIV PILVIK, *Russula delica* Fr.

Russula chloroides (Krombh.) Bres.]

Tahvel I

Schaeffer (1952) 5; Michael, Schulz (1926) 226; Leisner (1966) 189;
Ricken (1915) 15,1

Kübar noorelt lubivalge kuni tuhm-piimvalge, ude-viltjas, sageli karedavõitu, tuhm, lame-lehterjas ja sisserullunud servaga, vanevalt valkjas- kuni märdunud-kahvatupruunikas, kohati või üleni pätkelpruun, paljas, mõnevõrra läikiv, sügav-lehterjas ja terava servaga, kuiv, 8–15–(20) cm. **Eoslehekesed** tüüpiliselt valkjad, sageli aga siniroheline nüansiga või isegi silmatorkavalt sinkjasrohekad (var. *chloroides*), mõnikord eralduvatel pisaratest tedretähniliselt pruunikirjud, kaunis tihedalt asetunud, 0,4–1 cm laiused, jalale laskuvad. **Jalg** valge, tipus (nagu eoslehekestelgi) sageli siniroheline (var. *chloroides*), katsumisel mõnikord laiguti pruunistuv, lühike, jäme, püsivalt kõva, säsikas, 4–6/2–3 cm. **Seeneliha** püsivalt valge, kompaktna, maitselt pehme või eriti noortes eoslehekestes kibedavõitu (var. *chloroides*), omapärase lõhnaga (puuvilja- ja kalalõhna segu). **Eosed** peaaegu ümarad, tõmbiagalised, 8,5–11/6,7–9 µm (6,7–10/6,5–8,2 µm – var. *chloroides*). **Eospulber** lumivalge (A) või valkjas (B).

Levik Eestis. Valdavalt kuuse-okasmetsades ja lehtmetsades, väga sageli, juulist oktoobrini. Eriti rohkearvuliselt Lõuna-Eestis, esineb ka kuival, põuasel ajal. Sinirohelist teisendit (var. *chloroides* Krombh.) esineb veidi vähem kui tüüpiseisendit ja see kasvab ainult lehtmetsades.

Kasutamine. Kupatatult söödav, kuid ebameeldiva pehkinud kõrvalmaitsega. Sobib eriti soolamiseks.

MUSTUVAD TÜSEPILVIKUD,

Nigricantinae Melz. et Zv.

- 1 Seeneliha tõmbub lõikepinnal algul selgelt porgandpu-naseks ja siis mustaks 2
– Seeneliha tõmbub lõikepinnal kohe hallikas- kuni pruuni- kasmustjaks või enne vaevumärgatavalt punakaks (kui intensiivselt punakaks, siis väga harva esinev teisend looladel – *Russula adusta* var. *rubens*) 3
2(1) Eoslehekesed väga hõredalt asetunud, paksud (1–2 mm läbimõõdus), laiad (1,5–2 cm), nõgusalt jalale külge kasvanud

2. MUST PILVIK, *Russula nigricans*

- Lamellid väga tihedalt asetunud, õhemad, kitsamad (kuni 1 cm laiused), tavaliselt jalale laskuvad

3. TIHELEHINE PILVIK, *Russula densifolia*

- Seeneliha tõmbub lõikepinnal ning vananedes aeglaselt (tundidega või alles järgmiseks päevaks) hallikaks kuni hallmustjaks, tavaliselt enne ka vaevu punakaks; tihti muutumatult valkjas

4. MUSTJAS PILVIK, *Russula adusta*

- 3(1) Seeneliha tõmbub lõikepinnal kiiresti pruun-, hiljem süsi- mustaks, mitte kunagi eelnevalt punaseks

5. MUSTVALGE PILVIK, *Russula albonigra*

2. MUST PILVIK, *Russula nigricans* Fr.

Tahvel II

Schaeffer (1952) 1

Kübar algul mäardunudvalge, hiljem puitpruun, lõpuks süsi- must, $\frac{1}{3}$ ulatuses ärrarebitava nahaga, kompaktne, puine, tuhm, kuiv, lame-lehterjas, 7–15–(20) cm. **Eoslehekesed** noorelt elevandiluuvalged, siis õlgkollased, tuhmpruunid ja lõpuks süsimustad, väga hõredalt asetunud, laiad (1,5–2 cm), paksud (1–2 mm), haprad, nõgusalt jalale külge kasvanud. **Jalg** noorelt valge, siis pruunistub altotsast alates, lõpuks üleni süsimust, tüvekas, kõva, puine, tihti väga lühike, 2–7/2–5 cm. **Seeneliha** valge, lõikepinnal

tõmbub algul intensiivselt porgandpunaseks, siis suitshalliks ja lõpuks pigimustaks; raudvitrioli mõjul värvub tumeroheliseks; puine, erilise lõhnata, pehmemaitseline. **Eosed** kerajad, peenelt punkteeritud-võrkjad, 6–8/6–7 μm . **Eospulber** lumivalge (A).

Levik Eestis. Eriti kuuse-okasmetsades, kuid ka lehtpuude all, harva, augustist oktoobrini.

Kasutamine. Söödav värskelt.

3. TIHELEHINE PILVIK, *Russula densifolia* (Secr.) Gill.

Tahvel III

Schaeffer (1952) 2

Kübar noorelt valkjas, mõnikord kreemkollane või oliivroheka nüansiga, katsumisel muutub tihti laiguti punaseks, sisserullunud servaga, hiljem pruun, lõpuks pigimust, õhuke, nõrgalt limane, poolenisti ärarebitava nahaga, lame, tihti kaunis sügavalt lehterjas, 5–10 cm. **Eoslehekused** algul laipvalged, valkjasoliivjad, katsumisel muutuvad laiguti punaseks, lõpuks pigimustad, väga tihedalt asetunud, üldiselt kitsad, kuid tihti ka kuni 1 cm laiused, kaunis õhukesed, nii jala- kui kübarapoolses otsas ahenduvad, tavaliselt jalale laskuvad. **Jalg** algul valge, katsumiskohtadel punaselaiguline, lõpuks pigimust, kõva, säikas, 2,5–5/1,5–2 cm. **Seeneliha** algul valge, lõpuks pigimust, andes löikepinnal eelnevalt porgandpunast värvust, raudvitrioliga muutub tumeroheliseks; õhuke, erilise lõhnata, kibe, vananedes muutub pehmemaitseliseks. **Eosed** kerajad, peenelt punkteeritud-võrkjad, 6,5–8,5/7 μm . **Eospulber** lumivalge (A).

Levik Eestis. Okas- ja segametsades, väga harva, augustist oktoobrini.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

4. MUSTJAS PILVIK, *Russula adusta* (Fr.) Fr.

Tahvel IV

Schaeffer (1952) 4; Leisner (1966) 190

Kübar noorelt kaua valge, valkjas või valkjashall, sisserullunud servaga, hiljem päikel- või tume-hallikaspruun, keskel mõnikord isegi mustjas, algul lame-lehterjas, vanemalt sügavamalt lehterjas, paljas, vaevu kleepuv (eriti keskpaigas), peagi aga päris kuiv, püsivalt läikiv, vaevu pooleni ärarebitava nahaga, 5–15 cm,

mõnikord kuni 25 cm (f. *gigantea* Britz.). **Eoslehekesed** algul valkjad, hiljem märdunudkollakad, vananedes ja katsumisel tõmbuvad tihti mustpruuniks, harva ka eelnevalt punakaks, kitsad (3–7 mm), õhukesed, tihedalt asetunud, painduvad, noorelt jalale otseselt või nõgusalt külge kasvanud, hiljem laskuvad. **Jalg** algul valge, katsumisel muutub kohati pruuni- kuni mustjaslaiguliseks, hiljem kübara värvusega, paljas, läikiv, säsikas, kõva, 3–8/1–2 cm. **Seeneliha** algul valge, mõnikord jääbki muutumatuks selliseks, enamasti aga muutub vananemisel jala altotsast alates, samuti lõikepinnal väga aeglaselt (tundidega või isegi alles järgmiseks päevaks) suitspruuniks, hallikaks kuni hallmustjaks, andes viimasel juhul eelnevalt väheselt, harva ka intensiivselt (var. *rubens*) punast värvust, raudvitrioliga muutub liharoosaks; kõva, pehme-maitseline, lääge-magusa lõhnaga. **Eosed** kerajad kuni lai-ellipsoidsed, näsalised, 7–9/7–8 μ m. **Eospulber** lumivalge (A).

Levik Eestis. Okasmetsades, peamiselt männikutes, vähem lehtmetsades, väga sageli, juulist oktoobrini. Põhja-Eestis märksa sagedasem kui Lõuna-Eestis. Var. *rubens* Romagn. esineb meil väga harva, loopealsetel.

Kasutamine. Kupatatult söödav, keskmise väärtusega, mitte eriti otsitav. Toiduks valmistamisel tõmbub mustaks. Sobib soolamiseks.

5. MUSTVALGE PILVIK, *Russula albonigra* (Krombh.) Fr.

Tahvel III

Schaeffer (1952) 3

Kübar noorelt lumivalge, hiljem märdunudvalkjas, hallpruun kuni süsimust, enamasti aga laiguti jäävalt lumivalge, katsumiskohtadel muutub kiiresti esialgu halliks ja hiljem süsimustaks, paljas, nõrgalt kleepuv, vaevu läikiv, laialt süvenenud kuni kausjas, algul sisserullunud servaga, kompaktned, 6–12 cm. **Eoslehekesed** valged, kahveljalt hargnevad, kaunis tihedalt asetunud, kitsavõitu, jalale laskuvad, katsumisel muutuvad (eriti servast) mõne minuti jooksul hallikaks ja mõne tunni vältel süsimustaks, anastomoseerunud. **Jalg** hallikaspruun, katsumisel muutub samuti enne halliks, siis süsimustaks, tipus valge-viltjas, kuiv, 6–8/3–4 cm. **Seeneliha** valge, lõikepinnal muutub paari minutiga selgelt kahvatuhallpruuniks ja pikema aja jooksul süsimustaks, formooliga värvub umbes 1 minuti jooksul roosakaspunaseks, raudvitrioliga algul hallroosaks, siis värvilaigu servast alates aegamööda hall-

rohelisteks; pehmemaitseline, vaid kurgus nõrgalt vihakas, mentooliga ühetaolist tunnet tekitav. **Eosed** peaaegu ümarad, kuni piklik-ellipsoidsed, väga peenelt punkteeritud, tihti peaaegu siledad, 7–11/5–7 μm . **Eospulber** lumivalge (A).

Levik Eestis. Sega- ja lehtmetsades, eriti laialehiste puude all, septembris, väga harva.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

PÄRISPILVIKUD, *EURUSSULAE* Schaeff.

EBAMEELDIVAD PÄRISPILVIKUD, *Ingratae* Quel.

- 1 Kübar tõmbi servaga, ereda tooniga ooker-, oliiv-, sidrunkuni tume-õlgkollane, mitte kunagi hallikas ega pruun. Eoslehekesed kinnituvad kübara servale ümardunult

9. PAATJAS PILVIK, *Russula ochroleuca*

- Kübar terava servaga, hallikas-, muld-, ookerpruun. Eoslehekesed kinnituvad kübara servale otseselt 2

- 2(1) Kübar hallikas- või muldpruun 3

- Kübar erksamalt ooker-, kollakas-, mesi- või oliivpruun 4

- 3(2) Kübar sileda servaga, hallikas- või oliivpruun, nõrgalt limane, enamasti aga peaaegu kuiv

10. HÖIMPILVIK, *Russula consobrina*

- Kübar selgelt ja pikalt rihvelja servaga, papp-, kohv-, muld- või kollakaspruun, keskpäigas peaaegu must, väga limane

8. RIHVELPILVIK, *Russula pectinata*

- 4(2) Vastiku magus-lääge lõhnaga

6. HAISEV PILVIK, *Russula foetens*

- Meeldiva mõrumandli lõhnaga

7. LÖHNAV PILVIK, *Russula laurocerasi*

6. HAISEV PILVIK, *Russula foetens* (Fr.) Fr.

Tahvel V

Schaeffer (1952) 45; Leisner (1966) 191

Kübar põhiliselt kollakaspruun või märdunud-ookerkollane, kuid ka mesikollane või oliivpruunikas, keskpäigas tumedam, väga paksult limane, kuni pooleni ärarebitava nahaga, peenekiulise-võrkja mustriga, noorelt põisümar, hiljem lame-kumer, tihti lainjashõlmise, alati aga silmapaistvalt ja laialt (kuni 3 cm) rihvelja õhukese terava servaga, 8–35–(20) cm. **Eoslehekused** algul valkjad, hiljem märdunud-kreemkollased, katsumisel muutuvad lai-guti pruuniks, eralduvatel pisaratest tihti tedretähniliselt pruunikirjud, tihedavõitu asetusega, võrdlemisi kitsad (5 mm), paksud, õhukese servaga, nii kübara- kui jalapoolses otsas ahenduvad, tihti ristliistikutega, kurruliste külgedega, närbunult kaunis elast-sed ja painduvad, jalale kinnitunud. **Jalg** põhiliselt valge või valkjaskollakas, tihti pruunika varjundiga või ka laiguti pruun, tipus heledam, kõva, tüvekas, algul säsikas, kuid juba kaunis noorelt kambriiline, hiljem peaaegu terves ulatuses õõnes, hab-ras, kuiv, 6–16/1–3 cm. **Seeneliha** valkjas, valkjaskollakas, -pruu-nikas, raudvitrioliga muutub tihti liharoosaks; algul tihe ja kõva, hiljem mure-pehme, ebameeldiva magus-lääge (mõnikord, eriti vanadel seentel, väheselt mõrumandlit meenutava) lõhna ja maitsega, kibe (järgmisel päeval aga tihti juba peaaegu pehme-maitseline). **Eosed** kerajad, tugevate isoleeritud ogadega, 8–10/8–9 μ m. **Eospulber** valkjas (B).

Levik Eestis. Tüüpiliselt leht- ja segametsades, eelistades leht-puude, eriti kaskede ja tammede lähedust, kuid kasvab ka kuuse-okasmetsades; tihti just sarapuude all; väga sageli, juulist oktoobrini. Lõuna-Eestis märksa sagedasem kui Põhja-Eestis.

Kasutamine. Madala kvaliteediga söögiseen. Vajab tugevat ku-patamist mitmes vees. Sobib soolamiseks ja hapendamiseks. Lääne-Euroopas peetakse värskest mürgiseks, NSV Liidu Euroopa-osa kesk- ja lõunarajoonides korjatakse aga massiliselt ja säili-tatakse soolatult.

7. LÖHNAV PILVIK, *Russula laurocerasi* Melz.

Tahvel V

Schaeffer (1952) 45a

Kübar ookerkollakas (tuhm, mitte ere) kuni kahvatupruunikas, tihti rohekate toonidega või oliivjate laikudega, limane, poolenisti ärrarebitava nahaga, noorelt ümar-kümer, hiljem lame-kümer, rihvelja servaga, 2,5–8 cm. **Eoslehekesed** algul valkjad, hiljem märdunud-kreemkollased, kaunis tihedalt asetunud, jalale kinnitunud. **Jalg** valge, tihti laiguti pruunikas, algul sässikas, hiljem õõnes, 5–10/1–1,5 cm. **Seeneliha** valkjas, kõva- ja tihedavõitu, juba algusest peale väga tugeva meeldiva mõrumandli lõhnaga, peaaegu pehmemaitseline. **Eosed** kerajad, tugevate isoleeritud ogadega, 10–14 μm . **Eospulber** valkjas (B).

Levik Eestis. Lehtmetsades, väga harva, septembris, leitud üks kord H. Kelderi poolt. Mõned uurijad loevad teda haisva pilviku üheks äärmuslikumaks vormiks. Erineb viimasest peale lõhna täiesti selgesti väiksema, vähem kompakitse, peaaegu pehmemaitselise viljakeha ja suuremate eoste poolest.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

8. RIHVELPILVIK, *Russula pectinata* Fr.

Tahvel VI

Schaeffer (1952) 46; Lange (1940) 185A

Kübar väga varieeruva pruuni värvusega: papp-, kohv-, muld-, kollakaspruun, keskpäigas tumedam (kuni peaaegu must), väga limane, kaua läikiv, õhukese terava laialt rihvelja servaga, noorelt kerajas, hiljem lame-süvendunud, kaunis väike, 3–5 cm. **Eoslehekesed** algul valkjad, siis kreemkollased, paiguti vaskpunased, tihedalt asetunud, kitsad (4–5 mm), nõrk-nõgusalt jalale külge kasvanud. **Jalg** algul valge, hiljem pruunika, kollaka või hallika varjundiga, alusel tihti laiguti karminpunane, algul sässikas, hiljem õõnes, 2–5/0,9–2 cm. **Seeneliha** algul puhasvalge, lõpuks hallikas, kübaranaha all nahkkollane, kalatraani lõhnaga, ebameeldivalt lääge-, kuid enam-vähem pehmemaitseline. **Eosed** ümarad kuni piklik-ümarad, väikeste ogadega, 7–8/6–7 μm . **Eospulber** kreemkollane (C–D).

Levik Eestis. Lehtmetsades ja parkides, augustis-septembris, harva.

Kasutamine. Mittesöödav.

9. PAATJAS PILVIK, *Russula ochroleuca* Fr.

Tahvel VI

Schaeffer (1952) 50

Kübar ereda tooniga ooker-, oliiv-, sidrun- kuni tume-õlgkollane, nõrgalt limane, kaua läikiv, poolenisti ära-rebitava nahaga, sileda tõmbi servaga, noorelt kumer, hiljem lame-süvendunud, 4–8 cm. **Eoslehekused** valged kuni kreemikad, sügavuti sidrun-ookerkollaka helgiga, servas mõnikord paiguti sidrunkollaselt narmastunud, külgedelt hallikaks tõmbuvad, võrdlemisi tihedalt asetunud, laiad (1–1,2 cm), mõhkjad, nii kübara- kui jalapoolses otsas ümarduvad. Jalg algul valge, vananedes muutub suitshallikaks, vajutuskohtadel laiguti kollakas, säsikas, 3–8/1–2 cm. **Seeneliha** valge, hiljem hallikas, kübaranaha all kollakas, nõrga puuviljalõhnaga, kibe. **Eosed** kerajad või veidi piklikud, lahus või osaliselt ühinenud näsadega, 8–8,5/7 μm . **Eospulber** valkjas (B). **Levik Eestis**. Kuusemetsades, septembris-oktoobris, kaunis sageli. **Kasutamine**. Kupatatult söödav.

10. HÕIMPILVIK, *Russula consobrina* (Fr.) Fr.

Tahvel VII

Schaeffer (1952) 47a; Leisner (1966) 192

Kübar hallikas- või oliivpruun, oliivhallikas, tumekollakaspruun, keskpaigas tumedam, nõrgalt limane, kuid enamasti peaaegu kuiv, läikiv, paljas, õhukese terava sileda servaga, poolenisti ära-rebitava nahaga, algul poolkerajalt ümar, hiljem lame-kumer ja keskpaigas nõgusalt süvendunud, tüse, lihakas, 5–10–(12) cm. **Eoslehekused** algul valkjad, hiljem kreemhallika varjundiga, võrdlemisi tihedalt asetunud, tihti tedretähniliselt kirjjud, paksuvõitu, näritult-saagja servaga, jalale kinnitunud. **Jalg** noorelt valge, vananedes muutub alatsast alates hallikaks ja lõpuks kuni ülemise kolmandikuni hall, vaid tipp kontrastselt valge, katsumisel muutub hallikalaiguliseks; säsikas, kõva, kuiv, vanemalt õones, 5–8/1–1,5 cm. **Seeneliha** valkjas, hiljem tuhkhall, kübaranaha all juba noorelt hallikas, löikekohtadel muutub tuhkhalliks, kartulilõhnaga, kibe. **Eosed** kerajad, näsalsed, 8–10 μm . **Eospulber** kreemkollane (C–D). **Levik Eestis**. Okasmetsades, eriti kuusikutes, juulist septembrini, sageli. **Kasutamine**. Kupatatult söödav, kuid ebameeldiva maitsega, madala kvaliteediga.

PEHMED PÄRISPILVIKUD,

Gratae Melz. et Zv.

- 1 Eospulber lumivalge või valkjas 2
– Eospulber kreemkollane kuni rebuoranž 4
2(1) Kübar papp-, savi- või pätkelpruun

14. KÄRPPILVIK, *Russula mustelina*

- Kübar sinakate, rohekate ja violetsete toonide seguga
või puhaspunane 3
3(2) Kübar segavärvuselisel siniviolettroheline, harvem
ühe värvusega neist

15. SINIROHELINE PILVIK, *Russula cyanoxantha*

- Kübar pruunika, sinkja, roosaka jm. varjundiga liha-
punane, tihti pleegib üleni või osaliselt valgeks

16. MAGE PILVIK, *Russula vesca*

- 4(1) Eospulber kreemkollane kuni heleookerjas 5
– Eospulber tumeookerjas või rebuoranž 12
5(4) Viljakeha muutumatu värvusega 6
– Viljakeha (eriti lamellid ja seeneliha) tõmbuvad katsu-
misel, vananedes ja lõikekohtadel aegapidi suitshal-
liks, šokolaadpruuniks või vahakollaseks 8
6(5) Kübar purpur-, veri-, vaarikpunane, keskpaigas pleeg-
gib hiljem nahkkollaseks

23. SOOPILVIK, *Russula paludosa*

- Kübar tellispunane või rohiroheline 7
7(6) Kübar noorelt üleni tellispunane, hiljem keskpaigas
kollane kuni oranž

21. TELLISPUNANE PILVIK, *Russula velenovskyi*

- Kübar rohi-, kohati ka pruunikas- või kollakasroheline,
tihti laiguti või üleni pleekinult valge

19. KASEPILVIK, *Russula aeruginea*

- 8(5) Viljakeha tõmbub suitshalliks või šokolaadpruuniks 9
– Viljakeha tõmbub vahakollaseks

18. VAHAPILVIK, *Russula puellaris*

- 9(8) Viljakeha tõmbub suitshalliks, seeneliha aga eelnevalt lõikepinnal nõrgalt vaskpunaseks. Eoslehekesed algul valkjad, enne mustjastuhmiks muutumist nurmenukk-kollased 10
- Viljakeha tõmbub šokolaadpruuniks. Lamellid algul valkjad, siis kreem- või oliivkollakad
17. ERE PILVIK, *Russula xerampelina*
- 10(9) Kübar kollakas-punakas-oranž, varieerub kahvatukollasest vaskpunaseni, vananedes märdunud-sidrunkollane kuni kollakaspruun
13. TUHMUV PILVIK, *Russula decolorans*
- Kübar heleookerkollane või veinipunane 11
- 11(10) Kübar algul puhaskreem- või heleookerkollane, hiljem märdunud-mustjas-sidrunkollane
12. KOLLANE PILVIK, *Russula flava*
- Kübar veinivärvuselisel bordoo-, tumeviolett-, tume-purpurpunane kuni veripruun, keskaigas alati mustjas, hiljem pleegib kollakaks
11. VEINPUNANE PILVIK, *Russula vinosa*
- 12(4) Kübar üle 5 cm läbimõõdus, kübaranahk vaid osaliselt ärarebitav 13
- Kübar alla 6 cm läbimõõdus, kübaranahk tervenisti ärarebitav 15
- 13(12) Tüüpiliselt segavärvuselisel erepunane-oranž-kuld-kollane
24. KULDPILVIK, *Russula aurata*
- Kübar sinivioletne või purpurpunane, kuld-kollane värvus puudub 14
- 14(13) Kübar tume- kuni mustjas-purpurviolettne või puhas-sinine, keskaigas suure silmatorkava tumedama kühmuga
25. SINIPILVIK, *Russula caerulea*
- Kübar punakas-, šokolaad-, purpur- või roosakas-pruun, mõnikord ka violetne kuni sinine, hiljem eriti keskaigas laiguti kollakas või oliivjas, alati kühmuga
20. PRUUN PILVIK, *Russula integra*

15(12) Kübar rebuoranž, harvem sidrunkollane, servaosas vaid mõnikord tellispunane

22. REBUPILVIK, *Russula lutea*

– Kübar tüüpiliselt hele-purpurpunane, vananedes kuni lõheroosa, keskpaigas tumedam pruunikas või oliivjas

26. PEHME PILVIK, *Russula nauseosa*

11. VEINPUNANE PILVIK, *Russula vinosa* Lindbl.

(*Russula obscura* Rom.)

Tahvel VII

Schaeffer (1952) 29; Leisner (1966) 194

Kübar veinivärvuseliselt bordoo-, tumeviolett-, tumepurpurpunane kuni veripruun, keskpaigas algul mustjas, hiljem pleegib kollakaks või pruunikaks, vananedes muutub üleni laiguliselt mustjashallika-punaka-kirjuks, limane, läikiv, kuivalt silmatorkavalt tuhm, keskosas teraliselt punkteeritud või valgehelbeliselt kirju, servas eriti noorelt valkjas-viltjashärmene, poolenisti ära-rebitava nahaga, noorelt lame-kellukjas, sileda tõmbi servaga, hiljem lame kuni süvendunud, nõrgalt rihvelja servaga, lihakas, 5–10–(15) cm. **Eoslehekesed** algul valkjad, hiljem nurmenukk-kollased, vananedes muutuvad mäardunud-mustjas-hallkollaseks, õhukesed, haprad, kaunis tihedalt asetunud, 0,9–1,1 cm laiad, jalale kinnitunud. **Jalg** tavaliselt valge, tihti eriti allosas kohati punakas, vananedes muutub altsast alates mustjashalliks; kuiv, nõrgalt soonelis-köbrulise pinnaga, 7–12/1–2 cm. **Seeneliha** noorelt valge, löikepinnal muutub algul nõrgalt vaskpunaseks ja siis pikkamööda mustjashalliks, vananedes tervikuna mustjashall, raudvitrioliga muutub liharoosaks; pehmemaitsega (noorelt vaid eoslehekestes kibe), meeldiva pähklimaitsega, lõhnata. **Eosed** kerajad kuni lühi-ellipsoidsed, isoleeritult punkteeritud kuni lühi-ogalised, 9–10/7–8 μ m. **Eospulber** heleookerjas (E–F).

Levik Eestis. Okas- ja segametsades, eriti kuusikutes, ka kuiven-datud rabastunud pinnasel, kuid mitte kunagi raba- ja soometsades, väga sageli, juulist novembrini, peamiselt suvel.

Kasutamine. Hea söögiseen. Süüakse värskelt. Säilitatakse soolatult.

12. KOLLANE PILVIK, *Russula flava* (Rom.) Rom. ap. Lindbl.

(*Russula clarollava* Grove)

Tahvel VIII

Schaeffer (1952) 28; Michael, Hennig (1958) I 121; Leisner (1966) 196

Kübar algul puhas-kroomkollane või hele-ookerkollane, hiljem märdunud-mustjas-sidrunkollane, keskpäigas tumedam, niiskelt limane ja läikiv, kuivalt tuhm, paljas, noorelt poolkerajas, hiljem lame kuni nõrgalt süvendunud, poolenisti ärarebitava nahaga, tõmbi, algul sileda, hiljem ebakorrapärase rihvelja servaga, 5–10–(12) cm. **Eoslehekesed** algul valged, hiljem nurmenukk-kollased, vananedes märdunud-tuhm- kuni mustjashallikas-sidrunkollased või märdunudpruunid, õhukesed, võrdlemisi tihedalt asetunud, jalale kinnitunud. **Jalg** algul lubivalge, mõnikord aga ka kübarataoliselt kollakam, vananedes ja katsumisel muutub mustjashallikaks; kõva, säikas, kuiv, tihti kollakashärmase tipuga, 3–6/1–1,5 cm. **Seeneliha** algul valge, mõnikord omandab seistes kübarale omase kollaka varjundi, löikepinnal (eriti jalas) muutub algul nõrgalt punakaks ja siis mustjashalliks, vananenult üleni mustjashall, raudvitrioliga muutub liharoosaks; värske puuvilja lõhnaga, kuivades nõrga meelõhnaga, pehmemaitseline. **Eosed** kerajad, punkteeritud kuni peeneogalised, 8–10/7–8 µm. **Eospulber** heleookerjas (E–F).

Levik Eestis. Kase-lehtmetsades ja kase-segametsades, ka rabastunud pinnasel, alati koos kasega, eelistab niiskemaid soostunud kasemetsi, harva ka leppade all; väga sageli, juulist oktoobrini. Lõuna-Eestis märksa sagedasem kui Põhja-Eestis.

Kasutamine. Hea söögiseen. Süüakse värskest, säilitatakse soolalt. Toiduks valmistamisel tõmbub mustaks, kuid kui jätta viljakahad 10–12 tunniks söögisooda vette, muutuvad nad jälle valgeks.

13. TUHMUV PILVIK, *Russula decolorans* Fr.

Tahvel VIII

Schaeffer (1952) 27; Michael, Hennig (1958) I 122; Leisner (1966) 195

Kübar kollakas-punakas-oranž, varieerudes kahvatukollasest vaskpunaseni, vananedes märdunud-mustjas-hallikas-sidrunkollane kuni kollakaspruun, nõrgalt limane, läikiv, tuhm, paljas, tõmbi sileda servaga, $\frac{1}{3}$ ulatuses või kuni pooleni ärarebitava nahaga. algul kumer, hiljem lame kuni veidi süvendunud, 5–10 cm. **Eos-**

lehekesed algul valkjad, hiljem nurmenukk-kollased, vananedes mustjashallikas-sidrunkollakad, õhukesed, haprad, võrdlemisi tihedalt asetunud, jalale kinnitunud. **Jalg** algul valge, hiljem muutub altotsast alates mustjashalliks, säsikas, kõva, kuiv, nõrgalt soonelis-kõbruline, kaunis pikk, 7–12/1–2 cm. **Seeneliha** põhilselt valge, lõikepinnal ja ka vananedes muutub tuhm-mustjashalliks, andes eelnevalt nõrgalt vaskpunast tooni, pehmemaitse-line (vaid noorelt eoslehekestes veidi kibekas), erilise lõhnata, vaid kauema seismise järel meelõhnaga. **Eosed** kerajad, isoleeritult peeneogalised, erakordselt suured, 10–14/9–12 µm. **Eospulber** heleookerjas (E–F).

Levik Eestis. Okas- ja segametsades, peamiselt kuivades ja rabastuvates männikutes, väga sageli, kohati massiliselt, juulist novembrini, eriti suvel. Üks tavalisemaid eesti pilvikuid.

Kasutamine. Hea söögiseen. Süüakse värskelt, säilitatakse soolatult.

14. KÄRPPILVIK, *Russula mustelina* Fr.

(*Russula elephantina* Fr.)

Tahvel IX

Schaeffer (1952) 7; Michael, Schulz (1926) II 233

Kübar püsivalt papp-, savi- või pätkelpruun, limane, läikiv, kuivalt tuhm, raskesti eralduva, mõnikord aga siiski poolenisti ärrarebitava nahaga, sileda terava servaga, nabajas kuni lame-süvendunud või lehterjas, kompaktned, 5–15–(18) cm. **Eoslehekesed** algul valged, hiljem kreemkollased, tihti pruunitähniliselt kirjud, tihedalt asetunud, võrdlemisi laiad (0,8–1,1 cm) õhukeseservalised, mõnikord konarliku pinnaga, nõrgusalt jalale külge kasvanud. **Jalg** algul valge, siis kollakaspruun, säsikas, kõva, 2–6/1–2 cm. **Seeneliha** valge, lõikepinnal muutub katsumisel laiguti pruuniks, kübarana all alati kollakaspruun, raudvitrioliga muutub intensiivselt liharoosaks; pätklimaitsega, erilise lõhnata. **Eosed** kerajad kuni lai-ellipsoidsed, peenelt võrkjas-punkteeritud, 6–8/6–7 µm. **Eospulber** valkjast kuni kreemkollane (B–D).

Levik Eestis. Okasmetsades, septembris, väga harva.

Kasutamine. Söödav värskelt.

15. SINIROHELINE PILVIK, *Russula cyanoxantha* (Pers.) Fr.

Tahvel X

Schaeffer (1952) 11; Lange (1940) 187D

Kübar segavärvuseliselt siniviolettroheline, harvem ühe värvusega neist, tihti ka punakates toonides, kiuline, kaua läikiv, kumer-võlvjas, hiljem lame, lõpuks nõgus, sileda servaga, poolenisti ära-rebitava nahaga, 5–15–(17) cm. **Eoslehekesed** püsivalt valged, erakordselt pehmed ja painduvad, võrdlemisi tihedalt asetunud, laiavõitu (kuni 1 cm), õhukesed, nii kübara- kui jalapoolses otsas ahenduvad, jalale laskuvad. **Jalg** valge, sässikas, kõva, 5–12/1–1,5 cm. **Seeneliha** valge, kübaranaha all lillakaspunane, kuivades muutub tuhkhalliks, raudvitrioliga algul värvuse muutust ei toimu, ööpäeva möödumisel aga avaldub nõrk oliivjas toon; erilise lõhnata, pehmemaitseline. **Eosed** kerajad või lühi-ellipsoidsed, lühikeste, peaaegu isoleeritud ogadega, 9–11/8–9 µm. **Eospulber** lumivalge (A).

Levik Eestis. Lehtmetsades, eriti sarapuude all, juunist novembriini, kaunis sageli.

Kasutamine. Söödav värskelt.

16. MAGE PILVIK, *Russula vesca* Fr.

Tahvel IX

Schaeffer (1952) 9; Michael, Hennig (1958) I 123; Leisner (1966) 200

Kübar väga mitmesuguste varjunditega (pruuni, sinkja, roosaka jne.) lihapunane, tihti osaliselt või tervikuna väljapleekinult valge, mõnikord ka roostelaikudega (eriti vigastuskohtadel), keskpäigas väheselt limane ja läikiv, paljas, kuivalt tuhm, võrkjalt ebatasase pinnaga, poolenisti ära-rebitava nahaga, terava, vanemalt mõnikord rihvelja servaga, lihakas, tihe, kõva, algul kumer, hiljem lame-nõlvjas, nn. servavöötmega (mittepüsiv kübaranahk paljastab kübara servas mõne millimeetri ulatuses eoslehekesed), 5–10 cm. **Eoslehekesed** püsivalt valged, tihti tedretähniliselt pruunikirjud, tihedalt asetunud, kitsad, õhukesed, nõgusa serva- osaga, jalale laskuvad. **Jalg** valge, altotsast tihti roostelaiguline ja ahenev, kõva, põuastel aegadel tihti paiguti mõranenud, sässikas, lühike, 3–5/1–2 cm. **Seeneliha** kriitvalge, kübaranaha all punakas, katsumisel muutub lõikepinnal pruunilaiguliseks, raudvitrioliga värvub porgandpunaseks; tihe, pehmemaitseline, meeldiva pähklimaitsega, lõhnata. **Eosed** kerajad, lühi-ellipsoidsed või

pirnjad, peenenäsalised, 6–8/5–6 μm . **Eospulber** lumivalge (A). **Levik Eestis.** Okas-, leht- ja segametsades, eriti aga lehtmetsades, meeleldi laialehiste puude all, sageli, kuid vähearvuliselt, juulist septembrini, üks varasemaid pilvikuid Eestis.

Kasutamine. Väga hea söögiseen. Süüakse värskelt, säilitatakse soolatult, marineeritult, kuivatatult. Võib kasutada seenevürt sina. Söödavad ka toorelt soolaga. Üks paremaid söögiseeni.

17. ERE PILVIK, *Russula xerampelina* (Secr.) Fr.

Tahvel XI

Schaeffer (1952) 24; Lange (1940) 190A; Leisner (1966) 197;
Romagnesi (1956) 20C

Kübar väga varieeruva värvusega – põhitoonilt punane, pruunikas või roheline; kõik need põhitoonid väljenduvad omakorda mitmesugustes nüanssides: purpur-, vein-, veri-, karmin-, pruun-, must-punane [var. *erythropoda* (Pelt.) Konr. et Favre], oliiv- või kollakaspruun (var. *elaodes* Bres.), õun-, kollakas- või oliivroheline [var. *olivascens* (Fr.) Melz. et Zv.]; kahe viimase teisendi puhul harva ka kohati punase värvuslisandiga; väga limane, kaua läikiv, kuivalt tuhm ja tavaliselt teralis-sametjas, poolenisti äraarebitava kübarahaga, noorelt sileda, hiljem veidi rihvelja tõmbi servaga, algul kõva ja kompaktne, hiljem pehmeneb, noorelt kumer, vanemalt nõgusalt lame, 5–10–(15) cm. **Eoslehekused** algul piimvalged, seejärel kreem-, ooker- või oliivkollased, võrdlemisi tihedalt asetunud, laiad (0,8–1 cm), ristliistakutega, paksud, õhukese servaga, katsumisel ja vananedes muutuvad laiguti šokolaadpruuniks, mõhkjad, kübara punase põhivärvuse korral tihti purpurpunase servaga, nii kübara- kui jalapoolses otsas ümardunud. **Jalg** valge, tihti ka kohati punakas, allotsas enamasti pruun, katsumisel ja vananemisel muutub üleni laiguti šokolaadpruuniks, kõva, kuiv, ühtlase jämedusega, nõrgalt soonelis-kõbruline, 4–5/1–2 cm. **Seeneliha** põhiliselt valge, valkjas kuni kreemkollakas, vanematel viljakehadel määrdunud-hallikaspruun, katsumisel ja lõikepinnal muutub vananedes šokolaadpruuniks, raudvitrioliga muutub tumeroheliseks; noorelt värskel puuvilja lõhnaga, vanemalt tüüpilise heeringasoolvee lõhnaga, pehmemaitsega, meeldiva pähkli-maitsega. **Eosed** kerajad või lühi-ellipsoidsed, jämeogalised, 8–13/8–12 μm . **Eospulber** heleookerjas kuni oranž (E–G).

Levik Eestis. Okas-, leht- ja segametsades, ka rabastunud pinnasel, väga sageli, kohati massiliselt, juulist novembrini, eriti suvel. Üks tavalisemaid Eesti pilvikuid. Kõige levinum on meil kahtle-

mata punane värvusteisend (var. *erythropoda*), pruun teisend (var. *elaeodes*) esineb märksa harvem. Mõlemad nimetatud teisendid on levinud okasmetsades. Lehtmetsades, eriti kaskede ja haabade all esineb meil harva roheline teisend (var. *olivascens*).

Kasutamine. Hea söögiseen. Süüakse värskelt, säilitatakse soolatult. Ka toorelt söödav.

18. VAHAPILVIK, *Russula puellaris* Fr.

Tahvel XII

Schaeffer (1952) 22; Lange (1940) 184A; Michael, Schulz (1926) II 237

Kübar violetse varjundiga purpur-, sarlak- või liharoosa kuni vastavates toonides punane, vanemalt kohati läbipaistvalt vahakollane, laialt rihvelja servaga, kleepuv-limane, kaua läikiv, poole kuni $\frac{2}{3}$ ulatuses ärarebitava nahaga, paljas, süvendunud, väike, 3–5 cm. **Eoslehekused** kaua valkjad, lõpuks tõmbuvad tumeookerjaks või vahakollaseks, võrdlemisi tihedalt asetunud, õhukesed, kitsavõitu (keskmiselt 5 mm), jalale kinnitunud kuni peaaegu vabad. **Jalg** kaua valge (mitte kunagi punane), hiljem muutub altsast alates vahakollaseks, 5–7/0,5–1,5 cm. **Seeneliha** valge, hiljem tõmbub vahakollaseks, raudvitrioliga muutub liharoosaks; pehmemaitseiline, värskel puuvilja lõhnaga. **Eosed** peaaegu ümarad, isoleeritult ogalised, 6–9/6–8 μm . **Eospulber** kreemkollane (C–D).

Levik Eestis. Okasmetsades, eriti kuusikutes, kaunis sageli.

Kasutamine. Söödav värskelt. Omadustelt sarnaneb pehme pilvikuga.

19. KASEPILVIK, *Russula aeruginea* Lindbl. ap. Fr.

Tahvel XIII

Schaeffer (1952) 45; Leisner (1966) 201; Michael, Hennig (1958) I 47; Michael, Schulz (1926) II 232

Kübar tüüpiliselt rohroheline, mõnikord ka pruunikas-, kollakas- või hallikasroheline, tihti, eriti väga noorelt osaliselt või üleni väljapleekinult valge, limane, kaua läikiv, paljas, poole kuni $\frac{2}{3}$ ulatuses ärarebitava nahaga, tõmbi, enam või vähem rihvelja servaga, õhuke, tihe, lihakas, noorelt kerajas-ümar, hiljem lamevõlvjas, keskpäigas süvendunud, sile või mõnikord võrkjalt soone-line, 5–10 cm. **Eoslehekused** kaua valged, siis kreemkollased, sügavuti oranži helgiga, paiguti ka pruunilaigulised, võrdlemisi

laiad (0,7–1 cm), kaunis tihedalt asetunud, otse servaga, nii jala- kui kübarapoolses otsas ümardunud, jalale kinnitunud. **Jalg** valge, altotsast tihti laiguti roostepruun, siidläikiv, kaua kõva, 4–6/1–1,5 cm. **Seeneliha** valge, vananedes tihti ka laiguti pruun, erilise lõhnata, üldiselt pehmemaitseline, kuid eriti noorelt ja eoslehekestes veidi kibekas, raudvitrioliga värvub liharoosaks, tihti ka oliivjaks. **Eosed** ümarad, kerajad kuni lühi-ellipsoidsed, lühiogalsed kuni peenenäsalised, 6–8/6–7 μm . **Eospulber** kreemkollane.

Levik Eestis. Tüüpiliselt kase-lehtmetsades ja kase-segametsades, kuid ka okasmetsades, andes siin omapäraseid kasvuvorme. Lõuna-Eestis sagedasem kui Põhja-Eestis. Väga sageli, juulist oktoobrini.

Kasutamine. Hea söögiseen. Süüakse kupatatult, kuid segus pehmemaitseliste pilvikutega võib kasutada ka värskelt. Sobib soolamiseks, marineerimiseks, kuivatamiseks, eriti seenesuppides. Kui kupatatud seentele lisada praadimisel mõned värsked eksemplarid, annab see seeneroale erilise meeldiva pähkli- maitse.

20. PRUUN PILVIK, *Russula integra* (Vitt.) Fr.

Tahvel XII

Schaeffer (1952) 36; Leisner (1966) 203

Kübar punakas-, šokolaad-, purpur- või roosakaspruun, mõnikord aga violetne kuni sinine, algul tumedam mustjas, hiljem laiguti pleekinult kollakas või oliivjas, eriti keskpäigas; limane ja alati (isegi kuivatatult) läikiv, poolenisti ärrarebitava nahaga, tihti peeneteraline, tõmbi, algul sileda, kuid juba õige pea laialt rihvelja servaga, lihakas, noorelt kerajas-kumer, vanemalt lame-süvenenud, 5–10–(15) cm. **Eoslehekesed** kaua valged, hiljem tume-ookerkollased (mitte oranžid), omapärase heleda helgiga (valkja serva tõttu), võrdlemisi tihedalt asetunud, laiad, mõhkkjad, haprad, ristliistikutega, jalale kinnitunud, harva vabad. **Jalg** silmapaistvalt puhasvalge, nuijas, säikas, kõva, kuiv, algul pea-aegu siidsile, 5–8/1–1,5 cm. **Seeneliha** kaua puhasvalge, hiljem hallikas, katsumisel ilmneb eriti jalaosas pruunikas toon, raudvitrioliga muutub liharoosaks, jalas aga oliivjaks, nõrgalt värskel puuvilja lõhnaga, pehmemaitseline. **Eosed** kerajad kuni lühi-ellipsoidsed, pikkade isoleeritud ogadega, suured, 9–14/8–10 μm . **Eospulber** tumeookerjas (F), harva rebuoranž (H).

Levik Eestis. Okasmetsades, eriti kuusikutes, harva, juulist oktoobrini.

Kasutamine. Söödav värskelt. Säilitatakse soolatult, marineeritult. Võrdlemisi maitsev söögiseen.

21. TELLISPUNANE PILVIK, *Russula velenovskyi* Melz. et Zv.

Tahvel XIV

Schaeffer (1952) 43; Michael, Schulz (1926) II 240

Kübar noorelt ühtlaselt tellispunane, hiljem muutub keskpaigast alates kollakaks kuni oranžiks, tavaliselt jääbki selliselt kahevärvuseliseks, väga limane, läikiv, peagi aga kuiv ja tuhm, pooleni äratõmmatava nahaga, tõmbivõitu, hiljem rihvelja servaga, poolkerajas, tihti kühmjas-kellukjas, vanemalt lame-süvendunud, 3–8 cm. **Eoslehekesed** noorelt valkjad, vananedes võikollased kuni heleookerjad (mitte oranžid), tihedalt asetunud, kübara servale ümardunud, jalale nõgusalt kinnitunud. **Jalg** piimvalge, harva kohati roosa varjundiga, kaunis kõva, sõrmejamedune, 2,5–6/1–1,5–(2) cm. **Seeneliha** puhasvalge, mõnikord vajutuskohtadel ka kollakas, raudvitrioliga värvub liharoosaks; pehme-maitseline, erilise lõhnata. **Eosed** kerajad kuni lühi-ellipsoidsed, isoleeritult või võrkjalt punkteeritud, näseline kuni ogaline, 8–10/7–9 µm. **Eospulber** heleookerjas (E–F).

Levik Eestis. Kasemetsades, kaunis harva, augustist oktoobrini.

Kasutamine. Söödav värskelt.

22. REBUPILVIK, *Russula lutea* (Fr.) S. F. Gray

Tahvel XIV

Schaeffer (1952) 43; Michael, Schulz (1926) II 240

Kübar tüüpiliselt rebuoranžkollane, harvem sidrunkollane, mõnikord servaosas ilusa tellispunase värvusega (var. *armeniaca* Cke.), väga limane, läikiv, kuivalt tuhm, üleni ärarebitava nahaga, ümardunud tõmbi, kava sileda servaga, algul ümar-kerajas, hiljem süvendunud, väike, 3–5 cm. **Eoslehekesed** algul kreemikad, lõpuks rebuoranžid, heledama servaga, tihedalt asetunud, võrdlemisi laiad (7 mm), mõhkjad, tihti narmastunud servaga, kinnituvad kübara servale ümardunud, jalale kinnitunud. **Jalg** valge, harva roosakas, algul säsikas, hiljem õõnes, 3–4/1 cm. **Seeneliha** valge, pehme, mure (nagu kanamuna rebu), pehmemaitseline, nõrga puuviljalõhnaga. **Eosed** peaaegu kerajad, isoleeritud või

võrkjalt seostunud näsade või ogadega, 8–10/9–9,5 µm. **Eospulber** rebuoranž (H).

Levik Eestis. Leht-, harva okasmetsades, eriti sarapuude all, juulist septembrini, harva.

Kasutamine. Söödav värskelt.

23. SOOPILVIK, *Russula paludosa* Britz.

Tahvel XV

Schaeffer (1952) 30; Leisner (1966) 193

Kübar purpur-, veri-, vaarik-, sarlakpunane, keskpäigas hiljem pleekunudkollane, muidu väga püsivalt punane; nõrgalt limane, läikiv, paljas, algul kumer, hiljem lame kuni süvendunud, $\frac{2}{3}$ ulatuses ärarebitava kübaranahaga, tõmbi sileda servaga, lihakas ja paks, läbimõõt 5–15 cm. **Eoslehekesed** algul valged, hiljem kreemkollased, vananenult hele-ookerkollased, kaunis hõredalt asetunud, võrdlemisi laiad (8–13 mm), õhukesed, painduvad, jalale kinnitunud. **Jalg** valge või kohati punakas, läikiv, kuiv, säsikas, kõva, jäme, 10–15–(20)/2–3–(5) cm. **Seeneliha** püsivalt valge, pehmemaitseiline (vaid eoslehekesed mõnikord kibedavõitu), lõhnata. **Eosed** kerajad, piklik-munajad või lühi-ellipsoidsed, tugevalt näsalised, 9–12–(13)/8–9–(10) µm. **Eospulber** hele-ookerjas (E–F).

Levik Eestis. Mäni-okasmetsades, tüüpiliselt siirdesoo- ja raba-männikutes, kohati massiliselt ja ringidena ümber mändide koondunult, väga sageli, augustis ja septembris.

Kasutamine. Väga hea söögiseen. Süüakse värskelt. Noorelt sobib marineerimiseks.

24. KULDPIILVIK, *Russula aurata* Fr.

Tahvel XVI

Schaeffer (1952) 37; Michael, Hennig (1958) I 127

Kübar tüüpiliselt erepunane-oranž-kuldkollane, limane, kaua läikiv, poolenisti ärarebitava nahaga, kaua sileda tõmbivõitu servaga, noorelt ümar-kerajas, hiljem lame-süvendunud, 5–12 cm. **Eoslehekesed** kaua valkjad, lõpuks heleookerjad, laiguti kroomkuni safrankollased, võrdlemisi hõredalt asetunud, laiad, õhukesed, nii jala- kui kübarapoolses otsas ümardunud, kroom-kuldkollase servaga. **Jalg** valge, hiljem muutub alates ka sidrunkollaseks, pikalt kurruline, 3,5/1–1,5 cm. **Seeneliha** valkjas,

kübaranaha all kuldkollane, erilise lõhnata (mõnikord nõrga meeldiva lõhnaga), pehmemaitseline. **Eosed** peaaegu ümarad, võrkjas-näsalised, 9–12/7–8 μm . **Eospulber** tumeookerjas (F).

Levik Eestis. Lehtmetsades, eriti Põhja- ja Lääne-Eestis, harva, augustist septembrini.

Kasutamine. Söödav värskest.

25. SINIPILVIK, *Russula caerulea* Fr.

Tahvel XVI

Schaeffer (1952) 40; Lange (1940) 194D

Kübar tume- kuni mustjas-pruunvioletne või puhassinine, keskpaigas tumedam ja suure silmatorkava kühmuga, vaevu kleepuv, läikiv, poolenisti ärarebitava nahaga, kaua sileda tõmbi servaga, algul poolkerajas, siis lame-süvendunud, 5–7 cm. **Eoslehekesed** kaua valged, hiljem ookerkollased (mitte oranžid), tihedalt asetunud, laiavõitu (0,6–1 cm), mõhkjad, jalale otseselt kuni ümardunult külge kasvanud. **Jalg** püsivalt valge, sässikas, kõva, elegant-selt nuijas, 5–10/1–1,5 cm. **Seeneliha** püsivalt valge, kübaranaha all purpurpunane, noorelt eriti kübaraosas meeldiva puuviljalõhnaga, pehmemaitseline, raudvitrioliga muutub (eriti eoslehekestes) punaseks. **Eosed** kerajad või lühi-ellipsoidsed, ebaselgelt võrkjas-ogalised, 8–10/8–9 μm . **Eospulber** tumeoranž (G).

Levik Eestis. Soostunud männikutes, augustis ja septembris, harva.

Kasutamine. Söödav värskest.

26. PEHME PILVIK, *Russula nauseosa* (Schw.) Fr.

Tahvel XVII

Schaeffer (1952) 39; Lange (1940) 195C, D; Leisner (1966) 204

Kübar tüüpiliselt hele-purpurpunane, vananedes varieerub kuni lõheroosani, keskpaigas tumedam pruunikas või oliivjas, limane, kaua läikiv (ka kuivalt), tõmbi, laialt rihvelja servaga, üleni ärarebitava nahaga, paljas, algul poolkerajas, hiljem nõgusalt lamendunud, habras, kaunis väike, 3–5 cm. **Eoslehekesed** kaua valged, lõpuks ookerjad kuni rebuoranžid, võrdlemisi hõredalt asetunud, laiad, mõhkjad, õhukesed, haprad, ümardunult kübara servale kinnitunud, ristliistakutega, jalale kinnitunud. **Jalg** puhasvalge, altsast mõnikord laiguti kollane, algul sässikas, hiljem õõnes, mõnikord ka väheselt hallikas, tavaliselt siidläikeline, habras, 3–6/0,5–0,8 cm. **Seeneliha** valge, tihti vesihalli varjun-

diga, pehmemaitseline (vaid eoslehekestes teinekord veidi kibekas), nõrgalt värskel puuviljal lõhnaga, mõnikord (eriti jalaosas) apteegilõhnaga, väga pehme. **Eosed** kerajad, pikkade isoleeritud ogadega, 8–9 µm. **Eospulber** ookerjas kuni rebuoranž (F–H).

Levik Eestis. Okasmetsades, eriti kuusemetsades, väga sageli, juunist oktoobrini (tihti isegi mais), kõige varasem meie pilvikutest üldse. Massiliselt esineb tihti eriti suvekuudel. Üks meie tavalisemaid pilvikuid.

Kasutamine. Hea söögiseen. Süüakse värskelt.

KIBEDAD PÄRISPILVIKUD,

Acrirubentes Konr. et Jossier.

1	Eospulber lumivalge kuni valkjas	2
–	Eospulber kreemkollane kuni rebuoranž	6
2(1)	Kübar 5–15 cm läbimõõdus	3
–	Kübara läbimõõt alla 6 cm	4
3(2)	Kübar tume-violettpruun, keskpäigas mustpruun, serva poole eredamalt veri- või purpurpunane	

27. TUME PILVIK, *Russula atropurpurea*

- Kübar ühevärvuselisel kirss-, lakk- või veripunane

28. KIRBE PILVIK, *Russula emetica* var. *emetica*

- 4(2) Kübar omapäraselt eha-punakasroosa või hele-veripunane, ühevärvuseline

Russula emetica var. *silvestris*

- Kübar segavärvuselisel violetsete, oliivrohekate ja roosakaspunaste toonidega või ühevärvuselisel lilla
- 5(4) Kübar servaosas kirss-, purpurpunane või liharoosa, keskpäigas alati rohekas. oliivjas või sinivioletne, mõnikord päris valge

29. HABRAS PILVIK, *Russula fragilis*

- Kübar ühevärvuselisel violett- kuni hallikaslilla või segavärvuselisel oliivrohekaskollakas, harvem purpurpunase lisandiga

30. VIOLETTPILVIK, *Russula fallax*

- 6(1) Eospulber kreemkollane kuni heleookerjas 7
 -- Eospulber tumeookerjas kuni rebuoranž

39. TÄPILINE PILVIK, *Russula maculota*

- 7(6) Kübar läbimõõduga alla 6 cm, õrna konsistentsiga 8
 -- Kübar 5–10 cm ja rohkem läbimõõdus, lihakam 9
 8(7) Jalg peaaegu alati osaliselt või üleni purpurpunane, harva püsivalge

33. ÖRN PILVIK, *Russula gracilis*

- Jalg valge, mitte kunagi punane, kuid vananedes ja seistes muutub vähemalt altotsast vahakollaseks

37. KOLLETUV PILVIK, *Russula blaeckfordiae*

- 9(7) Kübar noorelt ere-kirss-, karmin-, purpur- või veripunane 10
 -- Kübar tumehäguselt violett-purpurpunane või veinipunane 12
 10(9) Okasmetsades. Seeneliha vesihall 11
 -- Kasemetsades. Seeneliha valge

36. KAHKJAS PILVIK, *Russula pulchella*

- 11(10) Männimetsades

34. VEREV PILVIK, *Russula sanguinea*

- Kuusemetsades

35. PUNAJALG-PILVIK, *Russula rhodopoda*

- 12(9) Eoslehekesed ja seeneliha peaaegu algusest peale üleni või laiguti sidrun-, safran- kuni nurmenukkollased

32. TULIPILVIK, *Russula chrysodacryon*

- Eoslehekesed ja seeneliha ei ole sidrunkollased 13

- 13(12) Männimetsades. Kübaranahk vaevu ärarebitav

38. RUSKE PILVIK, *Russula badia*

- Kuusemetsades. Kübaranahk $\frac{2}{3}$ ulatuses ärarebitav

31. KUUSEPILVIK, *Russula queletii*

27. TUME PILVIK, *Russula atropurpurea* (Krombh.) Britz.

Tahvel XVII

Schaeffer (1952) 51; Michael, Hennig (1958) 1 128

Kübar tüüpiliselt tumeviolettpruun, keskpaigas mustpruun, serva poole eredamalt veri- või purpurpunane, kohati ka pleekunult pruunilaiguline, kumer-lame, harva keskosas nabajas või laiemalt süvendunud, nõrgalt limane, kaua läikiv (ka kuivalt), luubi all vaadatuna nõrgalt punkteeritud, kuni pooleni ärarebitava nahaga, algul nõrgalt rihvelja, hiljem sileda servaga, 5–15 cm.

Eoslehekesed valkjad kuni hallikas-oliivkollased, laiguti ka roostepruunid, võrdlemisi hõredalt asetunud, laiad, ümardunult või ahendunult jalale kinnitunud. **Jalg** kollakashall, allotsas tihti roostepruun, säsikas, kõva, silinderjas, lühike ja jäme, 3–6/1,5–2 cm. **Seeneliha** valge, hiljem hallikas, värske puuvilja lõhnaga, kibe, hiljem ka pehmemaitseline. **Eosed** kerajad, peenelt punkteeritud, 8–9/8 µm. **Eospulber** valge või valkjas (A–B).

Levik Eestis. Lehtmetsades, parkides lehtpuude, aga ka mändide all, augustis ja septembris.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

28. KIRBE PILVIK, *Russula emetica* (Fr.) Pers. ex. S. F. Gray

Tahvel XVIII

Schaeffer (1952) 52; Lange (1940) 181; Leisner (1966) 198

Kübar ühevärvuseliselts kirss-, lakk- või veripunane, tihti vähemalt keskosas mustjaspunane (var. *emetica*) või omapäraselt ehapuna-kasroosa kuni hele-veripunane, harva ka laiguti kollane või valkjas [var. *silvestris* (Sing.) Kühn. et Romagn.], kleepuv, läikiv, üleni ärarebitava nahaga, peeneteraline; tõmbivõitu, kaua sileda, lõpuks lühidalt rihvelja servaga, algul võlvjalt kumer, hiljem lame kuni süvendunud, õhuke, noorelt võrdlemisi tihedalihaline, hiljem pehme, kaunis väike, 2–6 cm (var. *silvestris*) või suurem, 5–11 cm (var. *emetica*). **Eoslehekese**d tavaliselt lumivalged (var. *emetica*) või mõnikord valkjad kuni kreemkollakad, isegi sinkja varjundiga, närbunult tihti roheka nüansiga (var. *silvestris*), laiad, õhukesed, pehmed, painduvad, jalal kinnitunud, hõredalt asetunud, sileda servaga. **Jalg** puhasvalge (var. *emetica*) või kollaka või sinkja varjundiga (var. *silvestris*), sile või võrkjalt sooneline, noorelt kõva ja säsikas, hiljem närbunult väga pehme ja painduv nagu nõor (isegi sõlme seotav!), kuiv, kaunis peenike, 3–8/0,5–1,2 cm.

Seeneliha püsivalt valge, kübaranaha all punane, raudvitrioliga muutub liharoosaks, meeldiva värske puuvilja lõhnaga, põletavalt kibe. **Eosed** 7,5–12,5/6,2–9,2 µm, kerajad või lühi-ellipsoidsed, võrkja ornamentatsiooniga. **Eospulber** valge (A), kuid ikka vähese määrdunud kõrvalvarjundiga, valkjani (B) ulatuv.

Levik Eestis. Okas-, leht- ja segametsades mineraalpinnasel (var. *silvestris*), soostuval pinnasel, eriti soo- ja rabamännikutes (var. *emetica*), väga sageli, kohati massiliselt, augustist oktoobrini.

Kasutamine. Värskelt mürgine, põhjustab seedehäireid, kupatatult aga hea söögiseen. Säilitatakse soolatult. Kupatamisel muutuavad viljakched ja keeduvesi punaseks. Eriti noorena väga maitsev marineeritud, soovitatav kaks korda kupatada.

29. HABRAS PILVIK, *Russula fragilis* (Fr.) Fr.

Tahvel XIX

Schaeffer (1952) 53; Leisner (1966) 199; Michael, Schulz (1926) I 73

Kübar äärmiselt varieeruva värvusega: servaosas kirss-, purpur-, violetjaspunane või liharoosa, keskpaigas rohekas, pruunikas, oliivjas, sinkjas või sinivioletne, tihti kas laiguti või ka üleni valge, enamasti aga nimetatud värvuste mitmesuguse kombinatsiooniga ja ikka rohkem sinkjate ja rohekate nüansside lisandiga punasele, poole kuni $\frac{2}{3}$ ulatuses äraarebitava nahaga, limane, läikiv, kuivalt tuhm ja paljas, kuid luubi all vaadatuna karedavõitu ilmega, elastne, algul kumer, tõmbi sileda servaga, hiljem nõgusalt lame, õhukese rihvelja servaga, kaunis väike, 2–5 cm. **Eoslehekused** tavaliselt puhasvalged, mõnikord ka kreemikad või isegi sidrunkollased (niisketel kasvukohtadel), alati narmastunud servaga, võrdlemisi tihedalt asetunud, kitsavõitu, õhukesed, jalale külge kasvanud või veidi laskuvad. **Jalg** valge, harva punaka varjundiga, veega läbiimbunult ka vahajas, vanadel eksemplaridel aga pehme, painduv, noorelt väga rabe ja kergesti murdub, säiskas, kuiv, 4–8/1–1,5 cm. **Seeneliha** valge, meeldiva värske puuvilja lõhnaga, põletavalt kibe, raudvitrioliga muutub liharoosaks. **Eosed** kerajad või lühi-ellipsoidsed, võrkja ornamentatsiooniga, 7,5–9/6–7,5 µm. **Eospulber** põhiliselt valge (A), kuid mõnikord ka valkjasi (B).

Levik Eestis. Okas- ja segametsades, võsastikes, ka rabastunud pinnasel, eriti aga niiskemates metsades, juulist oktoobrini, väga sageli. Kirbest pilvikust veidi harvem.

Kasutamine. Värskelt mürgine, kupatatult söödav, süüakse nagu kirbet pilvikut.

30. VIOLETPILVIK, *Russula fallax* (Fr.) Britz. ss. Sing.
(*Russula violacea* Quél.)

Tahvel XIX

Schaeffer (1952) 54

Kübar ühevärvuseliselt violett- kuni hallikaslilla või segavärvuselisel oliivrohekaskollane, harvem purpurpunase lisandiga, väga limane, väga õhukese rihvelja servaga, pooleni ärarebitava nahaga, kerajas või peaaegu keegeljas, mõnikord kooldunud, hiljem tihti süvendunud-lehterjas, 3–5 cm. **Eoslehekese**d valkjad kuni kreemkollakad, võrdlemisi tihedalt asetunud, õhukesed, haprad, möhkjad, väga varieeruva kinnitusviisiga jalale. **Jalg** valge, niiskelt hallikas kuni sinkjas, kambriline, 4–8/1–1,5 cm. **Seeneliha** valge, tihti hallika või kollaka tooniga, meeldiva meelõhnaga, tihti väga kibe. **Eosed** ümarad või piklik-ümarad, tavaliselt väga kõvade ogadega, 8–9 μm . **Eospulber** valkjas (B–C).

Levik Eestis. Lehtmetsades, eriti haabade all, augustis ja septembris, harva.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

31. KUUSEPILVIK, *Russula queletii* Fr. ap. Quél.

Tahvel XX

Schaeffer (1952) 59; Leisner (1966) 202

Kübar algul tume-purpurpunane, hiljem kahvatu-purpur- või veinpunane, vesihallikaslilla, lõpuks laiguti pruunikas-oliivroheline või kollakas, pleegib tihti valkjashalliks, säilitades seejuures aga ikka vähesel määral valkjalt taustal teravalt piiratud algvärvuse laigud, nõrgalt kleepuv, läikiv, sile, $\frac{2}{3}$ ulatuses ärarebitava nahaga, noorelt sileda, hiljem rihvelja tõmbivõitu servaga, algul kerajalt ümar, hiljem lame ja tihti ka kühmuga (var. *umbonata* Fr.), 3–10 cm. **Eoslehekese**d valkjad, hiljem märdunud-kreemkollakashallid, katsumisel muutuvad tihti märdunudrohekaks, hõredalt asetunud, kitsad, jalale kinnitunud, tihti lühidalt laskuvad. **Jalg** vesihallil põhjal tervikuna või osaliselt veinpunane, alusel laiguti märdunudrohekas, valkja härmakirmega, kuiv, pikk, peenike, 8–25/0,3–0,6 cm. **Seeneliha** valkjas, tavaliselt nõrga rohekashalli varjundiga, kübaranaha all punane, meeldiva karusmarjakeedise lõhnaga, põletavalt kibe. **Eosed** kerajad või lühi-ellipsoidsed, isoleeritud ogadega, 8–10/7–9 μm . **Eospulber** kreemkollane (C).

Levik Eestis. Kuuse-okasmetsades, ka rabastunud pinnasel ja lodumetsades, augustist oktoobrini, sageli.

Kasutamine. Kupatatult söödav. Säilitatakse soolatult.

32. TULIPILVIK, *Russula chrysodacryon* Sing.

(*Russula sardonica* Fr. ss. Lindbl., Schaeff.,

Russula drimeia Cke.)

Tahvel XXI

Michael, Hennig (1958) I 125

Kübar violett-purpurnane või punakasvioletne, hiljem ka rohekate, oliivjate või kollakate toonidega, vaevu limane, kaua läikiv, mitteärarebitava nahaga, kõva, kellukas-keegeljas, hiljem süvendunud, kuid ikka silmatorkava kühmuga, 5–10 cm. **Eoslehekesed** väga noorelt valkjaskollakad, õige pea aga sidrunkollased või safrankollased kuni nurmenukk-kollased, kitsad (4–6 mm), tiheidalt asetunud, tihti eralduvatest pisaratest kirjud, jalale laskuvad. **Jalg** kübara värvusega, allotsas helepunane, ülaosas roosa või valkjas, ka laiguti kollakas, äräpühitava härmakirmega, sile, säiskas, 4–6/1,5–2,5 cm. **Seeneliha** algusest peale sidrunkollane, seistes muutub oranžpunakaks, puuviljalõhnaga, väga kibe. **Eosed** ümarad, punkteeritud, lühiogalised, enam või vähem võrkja ornamentatsiooniga, 7–8/6–7 µm. **Eospulber** kreemkollane (C).

Levik Eestis. Männimetsades, augustis ja septembris, väga harva
Kasutamine. Kupatatult söödav.

33. ÖRN PILVIK, *Russula gracilis* Burl.

(*Russula gracillima* Schaeff.)

Tahvel XXI

Schaeffer (1952) 60

Kübar peaaegu kontsentriselt mitmevärvuseline: keskpaigast alates must, roheline, punane, võrdlemisi püsivate värvustega; lameda kühmuga, poolenisti ärarebitava nahaga, läikiv, vananedes rihvelja servaga, noorelt harvemini kerajas-kellukjas, peatselt lame-süvendunud, kuid tihti ka siis veel lamendunud keskkühmuga, 2–5 cm. **Eoslehekesed** kahkjaskollased, võrdlemisi tiheidalt asetunud, kitsad, painduvad, kübara servale ümardunult kinnitunud. **Jalg** valge, sageli aga osaliselt või tervikuna purpurnane, harva püsivalt valge, 2–5/0,4–0,7 cm. **Seeneliha** valkjas, paiguti vesihall või kreemkollakas, nõrgalt puuviljalõhnaga, ebaühtlaselt kibe. **Eosed** ümarad kuni piklik-ümarad, tavaliselt isoleeritud oga-dega, 8–10/6–8 µm. **Eospulber** kreemkollane (C).

Levik Eestis. Soostunud kase- ja kase-segametsades, augustis ja septembris, sageli.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

34. VEREV PILVIK, *Russula sanguinea* Fr.

Tahvel XXII

Lange (1940) 182A

Kübar veri-, kirss- või tomatpunane, kuiv, tuhm, sileda servaga, mitteärarebitava nahaga, kare, ebakorrapäraselt kumer, hiljem tihti süvendunud, keskpäigas tihti kühmjas, 5–10 cm. **Eoslehekesed** valkjad, siis kreem-, lõpuks (samuti ka vihmase ilmaga) määrdunud-hallikaskollased, kitsad (5 mm), tihedalt asetunud, vigastuskohtadel muutuvad üle öö mesikollaseks (eriti servast), nii kübara- kui jalapoolses otsas ahenduvad, jalale laskuvad. **Jalg** valkjas või ühtlaselt (kuni eoslehekesteni) kahvaturoosa kuni veripunane, allapoole ahenev, tihti laiguti kroomkollane, ärapühitava härmakirmega, säikas, kõva, 2–7/1–2 cm. **Seeneliha** valkjas, tihti nõrgalt meriroheka varjundiga, punakalt läbivärvunud, tihe, meeldiva värske puuvilja lõhnaga, kibe, raudvitrioliga värvub liharoosaks. **Eosed** ümarad kuni piklik-ümarad, näsalised, harva ogalised, 7,5/7–8 µm. **Eospulber** kreemkollane (C).

Levik Eestis. Männimetsades, augustist oktoobrini, väga sageli.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

35. PUNAJALG-PILVIK, *Russula rhodopoda* Sing.

Tahvel XXII

Schaeffer (1952) 57

Kübar säravalt purpur-veripunane, hiljem tumepunane, vaevu või laiguti kollakaks pleekiv, kõbruline, kleepuv, ka kuivalt lakk-läikiv, poolkerajas kuni lame, ka kerajas-kellukjas, tihti kaua sisserullunud, kuni 8 mm pikkuselt rihvelja servaga, 4–10 cm. **Eoslehekesed** algul valkjad, peatselt kreemkollased, nurmenuku värvusega (mitte sidrunkollased), murdekohtadel muutumatu värvusega. **Jalg** üleni kinaverroosa või -punane, alusel valkjas, 4–7/1,5–2,5 cm. **Seeneliha** valge, mõnikord kollaka või merisinaka varjundiga, puuviljalõhnaga, põletavalt kibe. **Eosed** ümarad kuni piklik-ümarad, peenelt punkteeritud kuni peaaegu näsalised, 7–10/7–8 µm. **Eospulber** kreemkollane (C).

Levik Eestis. Okasmetsades, eriti kuusikutes, augustist oktoobrini, kaunis sageli.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

36. KAHKJAS PILVIK, *Russula pulchella* Borszczow
(*Russula exalbicans* Melz. et Zv.,
Russula depallens Fr.)
Tahvel XXIII

Schaeffer (1952) 61

Kübar algul ühevärvuselisel purpurpunane või punakasroosa, pleegib varakult laiguti, hiljem täielikult valkjaskollakaks või rohekaks, vaid servaosas jääb väheselt punakaks; paljas, nõrgalt läikiv, sileda terava servaga, kleepuv, mitteärarebitava nahaga, kumer, keskpaias mõnikord ekstsentriliselt nabajas-süvendunud, 5–10 cm. **Eoslehekesed** algul valkjad, hiljem õlgkollased, tihti hallika varjundiga, tihedalt asetunud, kitsavõitu, kübara- ja jalapoolses otsas ahenduvad, jalale laskuvad. **Jalg** valge või hallikas, tihti kohati punakas ja allotsas roostelaiguline, tüvekas, säsikas, 3–6/1,5–3 cm. **Seeneliha** valge, kuid peatselt hallika varjundiga, nõrga värske puuvilja lõhnaga, kibe. **Eosed** ümarad kuni piklik-ellipsoidsed, punkteeritud kuni peenenäsalised, 7–9/6–8 µm. **Eospulber** heleookerjas (E).

Levik Eestis. Kasemetsades, augustist oktoobrini, harva.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

37. KOLLETUV PILVIK, *Russula blaeckfordiae* Peck
(*Russula versicolor* Schaeff.)
Tahvel XXIII

Schaeffer (1952) 23

Kübar noorelt ühtlaselt purpurpunane, liharoosa, violettpurpurne, hiljem muutub keskpaiast alates oliivrohekaks või -kollakaks, püsivalt limane ja läikiv, poolenisti ärarebitava nahaga, paljas, algul poolkerajas, lõpuks lame-süvendunud, 3–5 cm. **Eoslehekesed** kreem- kuni heleookerkollased, kaunis tihedalt asetunud, võrdlemisi laiad, õhukese servaga, kübara servale ümardunult kinnitunud, jalale nõgusalt külge kasvanud. **Jalg** värskest puhasvalge, mitte kunagi punane, kuid muutub seistes ja vananedes altotsast alates vahakollaseks; säsikas. **Seeneliha** valge, hiljem jala altotsast alates vahakollane, kübaranaha all pole teisevärvuseline, raudvitrioliga muutub liharoosaks, nõrga puuviljalõhnaga, jala pehmemaitseline, mujal kibe. **Eosed** tavaliselt ümar-ellipsoidsed, punkteeritud-näsalised, 6–8/5–6 µm. **Eospulber** heleookerjas (E–F).

Levik Eestis. Kasemetsades, augustist septembrini, kaunis harva.

Kasutamine. Kupatatult söödav.

38. RUSKE PILVIK, *Russula badia* Quél.

Tahvel XXIV

Schaeffer (1952) 64

Kübar purpur- või veripunane, keskpaigas mustjas, väga limane, kuivalt samet-tuhm, vaevu ärarebitava nahaga, kaua sileda, hiljem kuni 5 mm laiuselt rihvelja servaga, kumer, hiljem süvendunud, 5–15 cm. **Eoslehekesed** valkjad, hiljem heleookerjad (mitte oranžid), võrdlemisi tihedalt asetunud, 6–11 mm laiused, õhuke-sed, haprad, kübara servale ümardunult kinnitunud, jalale nõgu-salt külge kasvanud. **Jalg** valge, tihti, eriti allotsas punase varjun-diga, säikas, kõva, 4–10/1–2 cm. **Seeneliha** püsivalt valge, kübaranaha all punakas, katsumisel muutub nõrgalt punakaks, raudvitrioliga muutub liharoosaks, vaigulõhnaga, pikema aja järel põletavalt kibe. **Eosed** ümarad, tihti ka piklikud, tavaliselt näsalised, 8–11/7–8 μm . **Eospulber** heleookerjas (E–F).

Levik Eestis. Männimetsades, augustis ja septembris, kaunis sageli.

Kasutamine. MürGINE, kupatatult söödav, väheväärtuslik.

39. TÄPILINE PILVIK, *Russula maculata* Quél. ap. Roze

Tahvel XXIV

Schaeffer (1952) 65; Lange (1940) 193C

Kübar algul ühevärvuselisel ere- kuni tumepunane, hiljem valkjas-ookerkollakas, tihti (eriti vanemas eas) muutub äkki pruunitähnihiliselt kirjuks, noorelt kõva, vananedes pehme, pool-kerajalt võlvjas, keskelt mõnikord nabajas, tihti ekstsentriline, hiljem lamendunud või süvendunud, 5–10 cm. **Eoslehekesed** kaua kahvatukollakad, lõpuks oranž-ookerkollased kuni tulioranžid, tihti pruunitähnihiliselt kirjud, võrdlemisi tihedalt asetunud, 5–8 mm laiad, jalale ümardunult või otseselt külge kasvanud kuni lasku-vad. **Jalg** valge, tihti kohati punaka varjundiga ja samuti nagu eoslehekesedki muutub vanemas eas tihti äkiliselt pruunitähniliseks, tavaliselt lühike, 2–5/1,2–3 cm. **Seeneliha** valge, katsumisel muutub kollakaks või pruunikaks, kübaranaha all samavärvuseline, ebamäärase segalõhnaga (seeder, roos), algul pehmemaitseline, kuid hiljem kibe. **Eosed** ümarad kuni piklikud, 8–10–(13)/7,5–8 μm . **Eospulber** oranžkollane (G).

Levik Eestis. Kuivades männikutes, augustis ja septembris, väga harva (seni leitud vaid Saaremaalt).

Kasutamine. Kupatatult söödav.

KIRJANDUS

- Lange, J. E. 1940 Flora Agaricina Danica V. Copenhagen.
- Leisner, T. 1962. Pilvikute levikust Eestis. ENSV Riikliku Loodusteaduste Muuseumi Töid I. Tallinn.
- Leisner, T. 1966. Pilvikud (*Russula*). Raamatus: K a l a m e e s, K. (koostaja). Seened. Tallinn.
- Michael, E., Hennig, B. 1958. Handbuch für Pilzfreunde I. Jena.
- Michael, E., Schulz, R. 1926. Führer für Pilzfreunde II. Leipzig.
- Moser, M. 1967. Die Röhrlinge und Blätterpilze (*Agaricales*). Raamatus: Gams, H. Kleine Kryptogamenflora IIb/2. Basidiomyceten II. Jena.
- Ricken, A. 1915. Die Blätterpilze (*Agaricaceae*) Deutschlands und der angrenzenden Länder, besonders Oesterreichs und der Schweiz I—II. Leipzig.
- Romagnesi, H. 1956. Nouvel atlas des champignons I. Paris.
- Schaeffer, J. 1952. *Russula*-Monographie. Bad Heilbrunn.
- Singer, R. 1962. The *Agaricales* in Modern Taxonomy. Weinheim.
- Лейснер Т. 1962. Первые находки чернеющего подгруздка в Эстонии. Бот. иссл. II. Тарту.

Kuiv pilvik, *Russula delica*

Must pilvik, *Russula nigricans*

Tihelähine pilvik, *Russula densifolia*
Mustvalge pilvik, *Russula albonigra*

Mustjas pilvik, *Russula adusta*

Haisev pilvik, *Russula foetens*
Löhnäv pilvik, *Russula laurocerasi*

Rihvelpilvik, *Russula pectinata*
Paafjas pilvik, *Russula ochroleuca*

4 Eesti pilvikud.

Hõimpilvik, *Russula consobrina*
Veinpunane pilvik, *Russula vinosa*

VIII

Kollane pilvik, *Russula flava*
Tuhmuv pilvik, *Russula decolorans*

Kärppilvik, *Russula mustelina*
Mage pilvik, *Russula vesca*

X

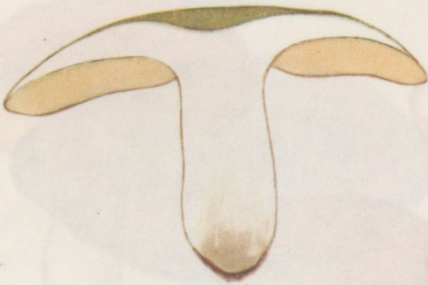
Siniroheline pilvik, *Russula cyanoxantha*

Ere pilvik, *Russula xerampelina*

Vahapilvik, *Russula puellaris*
Pruun pilvik, *Russula integra*

Kasepilvik, *Russula aeruginea*

Tellispunane pilvik, *Russula velenovskyi*
Rebupilvik, *Russula lutea*

Soopilvik, *Russula paludosa*

XVI

Kuldpilvik, *Russula aurata*
Sinipilvik, *Russula caerulea*

Kabupilvik, *Russula lateralis*

Pehme pilvik, *Russula nauseosa*
Tume pilvik, *Russula atropurpurea*

Kirbe pilvik, *Russula emetica*

Habras pilvik, *Russula fragilis*
Om P Violettpilvik, *Russula fallax*

Kuusepilvik, *Russula queletii*

Tulipilvik, *Russula chrysodacryon*
Örn pilvik, *Russula gracilis*

Verev pilvik, *Russula sanguinea*
Punajalg-pilvik, *Russula rhodopoda*

Kahkjas pilvik, *Russula pulchella*
 Koletuv pilvik, *Russula blaeckfordiae*

Ruske pilvik, *Russula badia*

Täpiline pilvik, *Russula maculata*

SISUKORD

Saateks	3
Sissejuhatus	5
Pilvik (<i>Russula</i> S. F. Gray)	11
Sektsioonide ja alamsektsioonide määramistabel	11
Tüsepilvikud, <i>Compactae</i> Fr.	12
Valged tüsepilvikud, <i>Delicinae</i> Melz. et Zv.	12
Mustuvad tüsepilvikud, <i>Nigricantinae</i> Melz. et Zv.	14
Pärispilvikud, <i>Eurussulae</i> Schaeff.	17
Ebameeldivad pärispilvikud, <i>Ingratae</i> Quél.	17
Pehmed pärispilvikud, <i>Gratae</i> Melz. et Zv.	21
Kibedad pärispilvikud, <i>Acrirubentes</i> Konr. et Jossier.	33
Kirjandus	42

Тынис Лейснер. СЫРОЕЖКИ ЭСТОНИИ. На эстонском языке. Художественное оформление Д. Пааламяэ. Издательство «Валгус», Таллин, Пярнуское шоссе, 10. Тоimetaja M. Johanson. Kunstiline toimetaja A. Säde. Tehniline toimetaja M. Sein. Korrektor V. Artma. Laduda antud 12. V 1972. Trükkida antud 30. III 1973. Vene NFSV Sovetski Tselluloosi- ja Paberikombinaadi ofsetpaber, 60×84/16. Trükipoognaid 4,25. Tingtrükipoognaid 3,95. Arvestuspoognaid 3,39. Trükiarv 60 000. MB-02153. Tellimuse nr. 610. Trükkikoda „Oktoober“. Tallinn, Kreutzwaldi 24. Hind 42 kop.

42 kop.

A

33195

5025053

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00502505 3